

Research Article

Predicting academic performance based on internet addiction and academic stress in high school male students in Ahvaz

H. Monjezi¹, A. Heidarei^{2*}

1*. Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

2. Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

Corresponding Author: arheydarie43@gmail.com

Abstract

This study was conducted to investigate the prediction of academic performance based on Internet addiction and academic stress in male high school male students in Ahvaz. In this correlational study, the statistical population consisted of all male high school students in Ahvaz in the academic year 2020-2021, which were about 3400 people. Then, 255 people were selected as a sample using the staged cluster sampling method according to the Krejcie and Morgan table. To collect data to assess academic performance index, students' GPA and questionnaires of Internet Addiction of Young (1988) & academic stress of Sun, Don, Hu and Zhou (2011) were used. Data were analyzed by using Pearson correlation and step wiser egressions. The results showed that internet addiction had a negative and significant relationship with academic performance and academic stress had a negative and significant relationship with academic performance. Internet addiction and academic stress predicted 44% of the variance related to students' academic performance, and internet addiction had a greater share in students' academic performance. According to the results, the importance of paying attention to internet addiction and academic stress in academic performance is felt more than before. Academic performance seems to be influenced by other factors and their interactive effects.

Keywords: academic performance, internet addiction and academic stress.

Citation: Monjezi, H., Heidarei, A. (2023). Predicting academic performance based on internet addiction and academic stress in high school male students in Ahvaz. *Journal of Social Psychology*, 11(67), 65-76.

پیش بینی عملکرد تحصیلی بر اساس اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز

حسن منجری^۱، علیرضا حیدرئی^{۲*}

۱. گروه روان شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.
۲. گروه روان شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. ایمیل نویسنده مسئول: arheydarie43@gmail.com

چکیده

این مطالعه با هدف بررسی پیش بینی عملکرد تحصیلی بر اساس اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز انجام شد. در این مطالعه همبستگی، جامعه آماری را کلیه دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ تشکیل دادند که حدود ۳۴۰۰ نفر بودند. به روش نمونه گیری خوشه ای مرحله ای تعداد ۲۵۵ نفر طبق جدول کرجسی و مورگان به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها جهت بررسی شاخص عملکرد تحصیلی از معدل دانش آموزان و پرسشنامه های اعتیاد به اینترنت یانگ (۱۹۸۸)، استرس تحصیلی سان و همکاران (۲۰۱۱) استفاده شد. داده ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد که اعتیاد به اینترنت با عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنادار و استرس تحصیلی با عملکرد تحصیلی نیز رابطه منفی و معنادار داشتند. اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی ۴۴ درصد از واریانس مربوط به عملکرد تحصیلی دانش آموزان را پیش بینی کردند و اعتیاد به اینترنت سهم بیشتری در کاهش عملکرد تحصیلی دانش آموزان داشت. با توجه به نتایج به دست آمده اهمیت توجه به اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی در کاهش عملکرد تحصیلی بیش از پیش احساس می شود. به نظر می رسد که عملکرد تحصیلی تحت تأثیر عوامل دیگر و اثرات تعاملی آنها نیز باشد.

کلمات کلیدی: عملکرد تحصیلی، اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی

مقدمه

عملکرد تحصیلی^۱ به عنوان یکی از شاخص‌های پیش‌بینی کننده ارتقاء و موفقیت در فعالیت‌های علمی یاد می‌شود و عبارت است از میزان دستیابی دانش‌آموزان به اهداف آموزشی از پیش تعیین شده که از آنان انتظار داریم در پایان دوره‌های آموزشی به آنها دست یابند (ویزوسو^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). از این رو، در هر رده تحصیلی، موضوع عملکرد تحصیلی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چرا که افت تحصیلی دانش‌آموزان باعث دلزدگی تحصیلی شده و حاضر به ادامه تحصیل نخواهند بود و بالطبع وقتی وارد جامعه می‌شوند به علت نداشتن تحصیلات نمی‌توانند وارد بازار کار شوند و اگر هم شغلی به دست بیاورند تعداد بیشتری از آنها دارای دستمزد کمی می‌باشند و در هر دو صورت موجب زمینه‌های انحرافات اجتماعی در آنها شود (آلواگایت^۳ و همکاران، ۲۰۱۵).

عملکرد تحصیلی همواره برای معلمان، دانش‌آموزان، والدین، نظریه پردازان و محققان تربیتی نیز حایز اهمیت بوده است. زیرا عملکرد تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان نیز محسوب می‌شود (یزدانی باغملکی و همکاران، ۱۴۰۰). برای دانش‌آموزان نیز معدل تحصیلی^۴ معرف توانایی‌های علمی آن‌ها برای ورود به دنیای کار و اشتغال در مقاطع تحصیلی بالاتر است. شاید به علت همین اهمیت باشد که نظریه پردازان تربیتی بسیاری از پژوهش خود را برای شناخت عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی متمرکز کرده‌اند (صفاریه، ۱۴۰۰). لذا از آنجایی که زندگی تحصیلی، جزء مهم‌ترین ابعاد زندگی هر شخص محسوب می‌شود که قادر است بر سایر ابعاد زندگی فرد اثر بگذارد (صفاریه، ۱۴۰۰)، از این رو، بررسی عوامل اثرگذار بر عملکرد تحصیلی از اهمیت ویژه برخوردار است.

به نظر می‌رسد یکی از این عوامل اثرگذار بر عملکرد تحصیلی، اعتیاد به اینترنت^۵ است. اینترنت جزء یکپارچه‌ای از زندگی مدرن شده و رشد قابل توجه آن غیرقابل انکار است. درحالی‌که بیشتر افراد از اینترنت بدون اثرات منفی آن استفاده می‌کنند، در برخی از افراد این استفاده تبدیل به سو استفاده شده و مشکلاتی را در زندگی‌شان به وجود می‌آورد. از آنجا که اینترنت به لحاظ گستردگی موضوعات، تنوع مطالب، به روز بودن اطلاعات، گمنامی در آن و بهره برداری از جاذبه‌های سمعی و بصری، مخاطبان زیادی را به خود جلب کرده است، یکی از پدیده‌های مطرح و در حقیقت پیامد استفاده نابجا، اعتیاد به اینترنت است که خود باعث ایجاد مشکلات روحی و شخصیتی در افراد می‌شود (ارسلان و کپیر^۶، ۲۰۱۸). تحقیقات نشان می‌دهد که استفاده مفرط از اینترنت، موجب نوعی وابستگی شده و در مواقع شدید موجب روزمرگی کاربران می‌شود. این وابستگی به تدریج به عادت تبدیل شده و در نتیجه منجر به نوعی اعتیاد در کاربران می‌شود. به نحوی که افراد زمان زیادی را به استفاده از اینترنت اختصاص می‌دهند و در مواقعی

1. academic performance

2. Vizoso,

3. Alwagait,

4. Grade point average

5. addiction to internet

6. Arslan & Kiper

که دسترسی به اینترنت را ندارند احساس اضطراب و بی‌قراری می‌نمایند (دونگا و زیندای^۱، ۲۰۱۸). در این راستا، آزما و همکاران نشان دادند که استفاده از رسانه اجتماعی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان ورزشکاران تأثیری معنادار دارد. همچنین، منصور و فرهادی (۱۳۹۸) در پژوهشی نشان دادند که بین اعتیاد به بازی‌های رایانه‌ای و عملکرد تحصیلی رابطه دارند. در تحقیقی دیگر، جعفری ندرآبادی (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیدند که بین میزان وابستگی به فضای مجازی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان رابطه معکوس و معنادار وجود دارد. در پژوهشی دیگر احمدی و زینالی (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیدند که اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی، با ایجاد تعلل ورزی زیاد، موجب افزایش اهمال‌کاری در دانش‌آموزان می‌شود؛ همچنین، سپری کردن زمان طولانی در این شبکه‌ها، موجب کاهش کیفیت خواب می‌شود که هر دوی این عوامل به نوبه خود باعث ایجاد استرس تحصیلی می‌شود و موجبات افت تحصیلی را فراهم کند. عامل دیگری که عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، استرس تحصیلی^۲ است (کاناد^۳ و همکاران، ۲۰۲۱). بررسی‌ها نشان داده‌اند که استرس تحصیلی ناشی از گرایش دنیای امروز به کسب بیشترین اطلاعات در کوتاه‌ترین زمان، در محیطی پر رقابت است. فشار برای مطالعه هر چه بهتر برای کسب بهترین نمرات، بهترین رتبه و بهترین جایگاه علمی باعث نوسیدی و استرس شخص می‌شود. استرس تحصیلی مشکل آموزشی مهمی است که سالانه میلیون‌ها دانش‌آموز و دانشجو را در سراسر جهان تحت تأثیر قرار می‌دهد (تجری، ۱۳۹۸). در واقع، این استرس‌ها معمولاً ناشی از گرایش به کسب بیشترین اطلاعات در کوتاه‌ترین زمان، در محیط‌های پررقابت اتفاق می‌افتند. چنانچه این استرس‌های تحصیلی شدید و مزمن باشد، می‌تواند پیامدهایی مانند: اضطراب، احساس تنهایی، عصبانیت، افسردگی، اختلال در عملکردهای زیستی، اجتماعی و تحصیلی، بی‌خوابی و حتی اقدام به خودکشی را در پی داشته باشد (دب، استرودل و سان^۴، ۲۰۱۵). در پژوهش‌های جداگانه، کاهمان و همکاران (۲۰۲۱)، هستی و همکاران (۲۰۲۱)، اردمیر و تومار (۲۰۱۹)، کیم و کیم (۲۰۱۸) نشان دادند که بین اعتیاد به اینترنت و فرسودگی و عملکرد تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد.

به طور کلی، عملکرد تحصیلی موضوع حساس و با اهمیت سیستم آموزشی هر کشور را تشکیل می‌دهد. زیرا نظام آموزشی به جهت پیشرفت افراد در امر تحصیل به وجود آمده است. از طرفی به گفته محققان، بررسی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، یکی از راه‌های دستیابی به توسعه دانشگاهی و به عبارت دیگر بهبود مستمر کیفیت آموزشی است و در شناسایی نواقص سیستم آموزشی و تدریس، به منظور برطرف ساختن آنها مؤثر می‌باشد. بنابراین، پرداختن به مقوله عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و عوامل مؤثر بر افزایش عملکرد و پیشرفت تحصیلی آنها اهمیت ویژه‌ای می‌یابد (هودسون و ساندرز^۵، ۲۰۱۷). از طرفی، با توجه به شرایط همه‌گیری کروناویروس و آموزش آنلاین اعتیاد به اینترنت و استرس‌های تحصیلی

1. Donga & Zindiye
2. academic stress
3. Kanade,
4. Deb, Strodl, & Sun
5. Hodson & Sander

برای فراگیران افزایش یافته است. لذا توجه به این متغیرها اهمیت ویژه‌ای دارد. با عنایت به مطالب و پژوهش‌های عنوان شده، لزوم برنامه‌ریزی برای رفع مشکلات فراروی آنها احساس می‌شود. اما تاکنون پژوهشی به صورت همزمان و تعاملی نقش متغیرهای اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی را بر عملکرد تحصیلی مورد بررسی قرار نداده است. از طرفی با توجه به شرایط همه‌گیری کروناویروس و آنلاین شدن تمامی آموزش‌ها که استفاده از اینترنت و فضای مجازی را بیشتر کرده است، ضرورت دارد نقش اعتیاد به اینترنت و استرس‌های تحصیلی مورد بررسی قرار بگیرد. بنابراین، هدف از انجام این پژوهش، بررسی پیش‌بینی عملکرد تحصیلی بر اساس اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی در دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ ناحیه ۳ شهر اهواز به تعداد ۳۴۰۰ نفر تشکیل دادند. با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای، از بین مدارس پسرانه متوسطه دوم این ناحیه، ۵ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب و از بین کلاس‌های این مدارس، ۲ کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد، سپس با هماهنگی با دبیران این کلاس‌ها، لینک پرسشنامه‌های پژوهش توسط دبیران از طریق مجازی گوگل فرم لینک الکترونیک پرسشنامه‌ها تهیه و در گروه‌های دانش‌آموزی قرار داده شد. با استفاده از جدول کرجسی مورگان، حجم نمونه ۲۴۶ نفر برآورد شد. اما به دلیل احتمال ریزش آزمودنی‌ها، تعداد ۲۸۰ نفر انتخاب شدند. در پایان ۲۵۵ نفر به صورت کامل به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند و مورد تحلیل قرار گرفتند. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار زیر استفاده شد.

الف) عملکرد تحصیلی: جهت بررسی شاخص عملکرد تحصیلی از معدل دانش‌آموزان در نیمه اول سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ استفاده شد.

ب) پرسشنامه اعتیاد به اینترنت: پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ (IAT) در سال ۱۹۸۸ توسط کیمبرلی یانگ ساخته شد و در زمینه سنجش اعتیاد اینترنتی مورد استقبال بسیاری قرار گرفت. سوالات این آزمون بر اساس ملاک‌های DSM-IV-TR برای اختلال قماربازی بیمارگون طراحی شده‌اند چرا که گمان می‌رود اختلال اعتیاد به اینترنت شباهت زیادی با اختلال قماربازی بیمارگون دارد. این پرسشنامه تعیین می‌کند که آیا استفاده بیش از حد از اینترنت بر جنبه‌های مختلف زندگی فرد اثر گذاشته است یا خیر. این پرسشنامه دارای ۲۰ سوال بوده و هدف آن سنجش میزان اعتیاد به اینترنت در افراد مختلف می‌باشد. طیف پاسخدهی آن به صورت لیکرت بوده و دارای پنج درجه می‌باشد. نحوه امتیازدهی به این پنج گزینه به صورت بندرت، گاهی اوقات، اغلب، بیشتر اوقات و همیشه از ۱ تا ۵ نمره گذاری می‌شود. بنابراین برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه حاصل جمع امتیازات داده شده توسط پاسخ دهنده به تک تک سوالات پرسشنامه را با هم جمع می‌کنیم. نمره بدست آمده نمره کلی پرسشنامه بوده و دامنه‌ای از ۲۰ تا ۱۰۰ را خواهد داشت. در مطالعه یانگ و همکاران (۱۹۹۸) اعتبار درونی پرسشنامه بالاتر از ۰/۹۲ ذکر شده و اعتبار به

روش بازآزمایی نیز معنادار گزارش شده است. نسخه فارسی این مقیاس در ایران نیز مورد استفاده قرار گرفته و راستی زایی پایایی آن را با آلفای کرونباخ $0/81$ و قاسم زاده با آلفای کرونباخ $0/88$ تایید کرده اند (به نقل از منصوری و فرهادی، ۱۳۹۸). علوی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود برای نسخه فارسی پرسشنامه، دو نوع روایی محتوایی و افتراقی ($r=0/5$) و سه نوع پایایی بازآزمایی ($r=0/79$)، همسانی درونی ($r=0/88$) و تنصیف ($r=0/82$) به دست آوردند و بهترین نقطه برش بالینی این پرسشنامه را ۴۶ ذکر کرده‌اند. **در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی پرسشنامه اعتیاد به اینترنت از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کرونباخ کل سؤالات $0/85$ به دست آمده است.**

پ) پرسشنامه استرس تحصیلی: پرسشنامه استرس تحصیلی^۱ توسط سان، دون، هو و ژو^۲ (۲۰۱۱) ساخته شد. این ابزار دارای ۱۶ گویه است که با استفاده از مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از یک تا پنج (۱: کاملاً مخالفم تا ۵: کاملاً موافقم) نمره گذاری می‌شود. دارای ۵ مولفه شامل استرس ناشی از مطالعه، حجم کار، نگرانی در مورد نمرات، استرس انتظار از خود و دلسردی است. در این ابزار دامنه نمرات بین ۱۶ تا ۸۰ می‌باشد و هر چقدر نمره آزمودنی بیشتر باشد، به میزان بیشتری دارای استرس تحصیلی است. سان و همکاران (۲۰۱۱) پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ $0/82$ و با روش بازآزمایی $0/78$ گزارش کردند. در پژوهش تجری (۱۳۹۸) پایایی آن با روش آلفای کرونباخ $0/83$ محاسبه شد. **در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی پرسشنامه استرس تحصیلی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که $0/81$ به دست آمده است.**

برای انجام پژوهش، پس از هماهنگی و توضیح ضرورت پژوهش حاضر برای مدیران، دبیران لینک پرسشنامه‌های پژوهش توسط دبیران از طریق مجازی در گروه‌های دانش آموزی قرار داده شد. در ضمن به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی، به آنها اطمینان داده شد که اطلاعات به دست آمده از پژوهش به صورت محرمانه و بی نام مورد استفاده قرار گیرد، به منظور حفظ اسرار شخصی و عدم تجاوز به حریم خصوصی افراد، نتایج در سطح کلی گزارش شود. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از این پژوهش از نرم افزار SPSS-۲۷ استفاده شد. در سطح توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام برای بررسی پیش بینی عملکرد تحصیلی بر اساس اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی استفاده شد.

یافته ها

یافته‌های توصیفی بیانگر سن شرکت کنندگان $38/43$ درصد ۱۶ سال، $34/90$ درصد ۱۷ سال، $26/67$ درصد ۱۸ سال بودند. همچنین، از لحاظ رشته تحصیلی، $38/82$ درصد رشته انسانی، $31/77$ درصد رشته تجربی و $29/41$ درصد رشته ریاضی فیزیک بودند. در جدول ۱، میانگین، انحراف معیار متغیرهای پژوهش آورده شده است.

1. Academic Stress Questionnaire
2. Sun, Dunne, Hou and Xu

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار و تعداد آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش

تعداد	انحراف معیار	میانگین	شاخص‌های آماری متغیر
	۴/۳۲	۱۵/۲۴	عملکرد تحصیلی
۲۵۵	۱۱/۴۹	۶۵/۲۷	اعتیاد به اینترنت
	۷/۰۵	۴۴/۶۰	نمره کل استرس تحصیلی
	۶/۰۱	۱۱/۲۵	استرس ناشی از مطالعه
	۴/۱۵	۱۰/۳۴	حجم کار
	۵/۰۵	۱۰/۸۰	نگرانی در مورد نمرات
	۳/۷۷	۹/۵۹	استرس انتظار از خود
	۳/۶۵	۸/۷۹	دلسردی

آماره‌های توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار در جدول ۱ آمده است. نتایج پیش فرض نرمالیتی بر اساس آزمون‌های کجی و کشیدگی برای همه متغیرها بین (۲+، ۲-) است، در نتیجه داده‌ها نرمال هستند، پیش فرض‌های آماری عدم همخطی چندگانه بر اساس آماره عامل تورم واریانس به دلیل کوچکتر بودن از عدد ۲ و مفروضه استقلال منابع خطا طبق آماره دوربین واتسون به دلیل قرار داشتن در دامنه ۱/۵ الی ۲/۵ برقرار هستند. نتایج همبستگی ساده و رگرسیون چندگانه برای پیش بینی عملکرد تحصیلی بر اساس اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی در دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز در جدول ۲ و ۳ ارائه شده است.

جدول ۲. ضرایب همبستگی عملکرد تحصیلی بر اساس اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی

عملکرد تحصیلی	متغیرهای پژوهش
$r = -0/498$	اعتیاد به اینترنت
$r = -0/416$	نمره کل استرس تحصیلی
$r = -0/210$	استرس ناشی از مطالعه
$r = -0/291$	حجم کار
$r = -0/321$	نگرانی در مورد نمرات
$r = -0/230$	استرس انتظار از خود
$r = -0/182$	دلسردی

$$p < 0/01$$

مطابق جدول ۲، ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش آمده است. با توجه به این نتایج، اعتیاد به اینترنت (-۰/۴۹۸) با عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنادار و استرس تحصیلی با عملکرد تحصیلی (۰/۴۱۶)

رابطه منفی و معناداری دارد. همچنین برای بررسی اینکه کدام یک از متغیرها نقش مؤثرتری در پیش بینی عملکرد تحصیلی دارد از تحلیل رگرسیون به روش گام به گام استفاده شد، به طوری که متغیرهای اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی به عنوان متغیر پیش‌بین و عملکرد تحصیلی به عنوان متغیر ملاک وارد معادله شدند که نتایج آن در جدول ۳، آمده است.

جدول ۳. خلاصه تحلیل رگرسیون با مدل گام به گام

مدل	متغیر پیش‌بین	R	SE	Beta	t	P
۱	اعتیاد به اینترنت	۰/۵۹۸	۰/۰۱۵	۰/۴۹۰	۳/۲۵	۰/۰۰۱
۲	اعتیاد به اینترنت، استرس تحصیلی	۰/۶۶۵	۰/۰۱۲	۰/۳۶۱	۲/۴۸	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، در مدل اول، اعتیاد به اینترنت بیشترین نقش را در پیش بینی عملکرد تحصیلی داشته است. ضریب همبستگی این متغیر با عملکرد تحصیلی ۰/۵۹ بوده و این متغیر توانسته ۳۵ درصد از تغییرات عملکرد تحصیلی را پیش‌بینی کند. در مدل دوم پس از اعتیاد به اینترنت، استرس تحصیلی وارد معادله شده است. ضریب همبستگی این دو متغیر با عملکرد تحصیلی ۰/۶۶ بوده و این دو متغیر توانسته اند حدود ۴۴ درصد از تغییرات عملکرد تحصیلی را پیش‌بینی کنند. ورود متغیر استرس تحصیلی توانسته ۹ درصد توان پیش‌بینی را افزایش دهد. با قبول ترتیب ورود متغیرها، اعتیاد به اینترنت با بتای استاندارد معادل ۰/۴۹ بیشترین سهم را در پیش‌بینی تغییرات عملکرد تحصیلی داشته، سپس متغیرهای اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی با بتای استاندارد معادل ۰/۳۶ نقش مؤثری در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی داشته اند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر بیانگر آن است که اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی رابطه معناداری با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم دارند. اعتیاد به اینترنت و استرس تحصیلی توانستند ۴۴ درصد واریانس عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی کنند. اولین یافته این پژوهش بیانگر این بود که اعتیاد به اینترنت با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم رابطه منفی و معناداری دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های آزما و همکاران (۱۴۰۰)، منصور و فرهادی (۱۳۹۸)، جعفری ندرآبادی (۱۳۹۷)، احمدی و زینالی (۱۳۹۷) هماهنگ و همسو است و همگی نشان دادند که اعتیاد به اینترنت و شبکه‌های اینترنتی بر وضعیت تحصیلی فراگیران اثرگذار است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت، امروزه افت تحصیلی نه فقط یک مشکل آموزشی که یک مشکل اجتماعی نیز محسوب می‌شود. شکست تحصیلی حتی به صورت جزئی قاعدتاً هیچ دلیلی ندارد، اما علت دارد. از آنجا که شکست تحصیلی به یک باره ظاهر نمی‌گردد، بلکه مجموعه‌ای از شکست‌های

کوچک است که باید آنها را در خلال فعالیت‌های روزمره جستجو کرد و نیز از آنجا که بهترین ساعات آموزشی دانش‌آموزان در مدرسه سپری می‌گردد، بنابراین مدرسه می‌تواند عامل اصلی و تعیین کننده در بروز شکست باشد و عوامل دیگر، بیشتر تقویت کننده است (آزما و همکاران، ۱۴۰۰). لزظفی، **اعتیاد به اینترنت** موجب اختلال در زندگی فرد، کاهش مهارت‌های اجتماعی و یا انزوای اجتماعی می‌گردد. استفاده زیاد از اینترنت و به ویژه استفاده‌های غیراجتماعی از آن مانند وب گردی و صرف زمان زیاد در آن، با کاهش فعالیت‌های اجتماعی افراد از جمله مهارت همکاری و در نتیجه انزوای اجتماعی همراه است. چنین افرادی از شرکت در فعالیت‌های گروهی سر باز زده، از همکاری با همسالان و هم گروهی‌های خود اجتناب می‌کنند و هر چه **اعتیاد به اینترنت** بیشتر شود، مهارت همکاری اجتماعی و عملکرد تحصیلی کاهش می‌یابد (کوز و لویز -فرماندز، ۲۰۱۶). این استفاده مفرط از اینترنت و فضای مجازی در بین دانش‌آموزان موجب می‌گردد کمتر به امور تحصیلی بپردازند و حتی در طول آموزش از جانب معلم توجه لازم را نداشته باشند، که به تدریج می‌تواند عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تاثیر قرار دهد. یافته دیگر پژوهش حاضر این بود که استرس تحصیلی رابطه منفی و معناداری با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های کاهمان و همکاران (۲۰۲۱)، هستی و همکاران (۲۰۲۱)، اردمیر و تومار (۲۰۱۹)، کیم و کیم (۲۰۱۸) هماهنگ و همسو است. در تبیین این یافته می‌توان اظهار داشت، از طرفی، تمام افرادی که با کلاس درس، امتحان و پرسش کلاسی مواجه می‌شوند، فشار روانی را تجربه می‌کنند. حالات هیجانی و تغییرات فیزیولوژیکی متعاقب این موقعیت‌ها، مشکلاتی را در زمینه موفقیت در تکالیف فراهم می‌کند. این فشارها، تمرکز فرد را بر هم زده و سبب می‌گردد تا او نتواند به طور مؤثر با چنین موقعیت‌هایی برخورد نماید. دانش‌آموزان علاوه بر فعالیت‌های تحصیلی خود، باید با موضوعاتی مانند: انطباق با محیط تازه، تماس‌های اجتماعی، رقابت، اظهار وجود، صمیمیت و مسائل بی‌شمار دیگر سازگار شوند، بنابراین، حتی موفقیت‌های تحصیلی نیز منجر به تجربه فشار روانی می‌گردد و اضطراب را در آنها ایجاد می‌نماید که این امر به نوبه خود، تأثیر زیادی بر عملکرد تحصیلی او گذاشته و موجب افت تحصیلی در او می‌شود (پیمانی فروشانی و عسگری، ۱۳۹۷). استرس تحصیلی در بین دانش‌آموزان می‌تواند به عنوان تجربه مثبت یا منفی که بر زندگی و عملکردشان تأثیر می‌گذارد، در نظر گرفته شود؛ چرا که کارهای آموزشی و تحصیلی هرگز بدون فعالیت‌های پردغدغه نیست و دانش‌آموزان مقطع متوسطه در دوران بحرانی بلوغ به سر می‌برند و در حال وارد شدن به دوره بزرگسالی هستند. با اینکه تجربه استرس در بین اکثر دانش‌آموزان پدیده‌ای بدیهی تلقی می‌شود، اما اگر استرس شدید یا طولانی باشد، می‌تواند عملکرد و پیشرفت تحصیلی را متأثر سازد (کاهمان و همکاران، ۲۰۲۱). به طور کلی این استرس‌هایی که دانش‌آموزان در طول تحصیلی تجربه می‌کنند، می‌توانند موجب گردند که دانش‌آموزان بر امور تحصیلی و تکالیف خود نتوانند تمرکز لازم را داشته باشد و حتی این استرس‌ها می‌تواند یادگیری را تحت تاثیر قرار دهد، در نتیجه به مرور زمان از نظر عملکرد تحصیلی دچار مشکلاتی می‌شوند.

به طور کلی، دانش‌آموزان در مدارس با چالش‌های تحصیلی متعددی مواجه می‌شوند که از لحاظ

روانی آنها را مستعد استرس می‌کند. برای چگونگی مواجهه با این چالش‌ها یک ویژگی روان‌شناختی مثبت و تأثیرگذار لازم است که آنها را در برابر چالش‌ها مقاوم کند. نتایج این پژوهش نشان داد، اعتیاد به اینترنت بیشتر از استرس تحصیلی توان پیش‌بینی عملکرد تحصیلی را دارا می‌باشند و این دو عامل تأثیر مهمی در عملکرد تحصیلی آنها دارند. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان گفت، به دلیل اینکه پژوهش حاضر از نوع مطالعه همبستگی است، نمی‌توان روابط علی را از آن استنباط کرد. پاسخگویی آزمودنی‌ها به صورت آنلاین از دیگر محدودیت‌های پژوهش در دوران پاندومی کرونا می‌باشد. از آنجایی که پژوهش بر روی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز انجام شده است، جهت تعمیم نتایج آن به دانش‌آموزان در سایر شهرها، می‌بایست جانب احتیاط را رعایت کرد. از آنجایی که نتایج از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده است، لذا امکان سوگیری در پاسخ‌ها وجود دارد. عدم در نظر گرفتن جنسیت دختران، از دیگر محدودیت‌های پژوهش جهت تعمیم نتایج به جنسیت دختران می‌باشد. بنابراین، با توجه به این که سنجش رابطه این متغیرها در بین دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اهواز انجام گردیده پیشنهاد می‌شود، جهت تعمیم نتایج به دانش‌آموزان دختر، می‌بایست در پژوهش‌های بعدی، هر دو جنسیت مورد بررسی واقع شوند. همچنین، پیشنهاد می‌شود مشابه همین پژوهش نیز در دیگر مقاطع تحصیلی و در سایر شهرهای استان و کشور و بر روی دانش‌آموزان انجام گرفته و نتایج، با هم مقایسه گردند. علاوه‌براین، پیشنهاد می‌گردد که برنامه‌های آموزشی لازم برای کاهش استرس تحصیلی دانش‌آموزان طراحی و اجرا گردد. آگاه کردن خانواده‌ها به نقش خود در برابر فرزندانشان، به وسیله آموزش‌های لازم از طریق رسانه‌های گروهی و اینترنت و تلفیق الگوهای صحیح رفتار به آنها. با توجه به یافته‌ها پیشنهاد می‌شود که پدر و مادر و افراد متخصص در زمینه‌های آموزش و بهداشتی، نظارت بر رفتارهای فرزندان جهت پیشگیری از بروز اعتیاد به اینترنت داشته باشند. با توجه به یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌شود زمینه‌های آموزشی هم برای خانواده‌ها و هم برای فرزندان در رشد و تقویت شاخص‌های مختلف استفاده مدیریت شده از موبایل و فضای مجازی فراهم شود. این آموزش‌ها نه تنها در دانشگاه‌ها و مدارس، بلکه در سایر نهادهای فرهنگی و به ویژه رسانه‌ها صورت گیرد. آموزش‌ها فقط به صورت مکتوب یا سخنرانی نباشد بلکه به شکل کارگاهی صورت گیرد تا بهتر آموخته شود.

منابع

- آزما، فریدون؛ گلچین، رومینا و نوری، میثم. (۱۴۰۰). بررسی نقش استفاده از رسانه اجتماعی و درگیری تحصیلی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان ورزشکار. *مطالعات روانشناسی ورزشی*، ۱۰(۳۷)، ۸۴-۶۹.
- احمدی، ژاله و زینالی، علی. (۱۳۹۷). تأثیر اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان: نقش میانجی کیفیت خواب، اهمال‌کاری تحصیلی و استرس تحصیلی. *علوم تربیتی و روانشناسی*، ۲۱-۳۲: (۲)۶.
- جعفری ندرآبادی، معصومه. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین میزان وابستگی به فضای مجازی با کارکرد خانواده و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان. *جامعه‌شناسی آموزش و پرورش*، ۸(۱)، ۴۵-۳۰.

علوی، س.، جنتی فرد، ف. و مرآتی، م (۱۳۸۹). مقایسه هویت ملی و مذهبی در افراد معتاد به اینترنت و غیرمعتاد. **جامعه پژوهی فرهنگی**، ۱(۱)، ۱۰۷-۱۱۹.

منصوری، محبوبه و فرهادی، هادی. (۱۳۹۸). رابطه اعتیاد به بازی‌های رایانه‌ای، اضطراب اجتماعی و هیجانی خواهی با عملکرد تحصیلی نوجوانان: نقش تعدیل کنندگی خود کنترلی. **فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی**، ۹(۳)، ۹۷-۱۱۷.

تجری، طیبه. (۱۳۹۸). رابطه استرس تحصیلی و باورهای انگیزشی با تعلل‌ورزی تحصیلی در دانش‌آموزان ورزشکار: نقش میانجی راهبردهای شناختی. **مطالعات روانشناسی ورزشی**، ۸(۲۷)، ۲۱۰-۱۹۳.

صفاریه، محدثه. (۱۴۰۰). رابطه آمادگی بی‌حوصلگی با میزان عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان سمنان: نقش واسطه‌ای درگیری تحصیلی. **رویش روان‌شناسی**، ۶۷(۱۳)، ۳۹-۲۷.

یزدانی باغملکی، اعظم؛ مهري، ماجده و حبيب الهی نجف آبادی، صفا (۱۴۰۰). بررسی اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر عملکرد تحصیلی و اضطراب امتحان دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه. **رویکردی نو در علوم تربیتی**، ۴(۱۲)، ۴۸-۴۱.

- Alwagait, E., Shahzad, B., & Alim, S. (2015). Impact of social media usage on students' academic performance in Saudi Arabia. *Computers in Human Behavior, 51*, 1092-1097.
- Arslan, N., & Kiper, A. (2018). Self-Disclosure and Internet Addiction. *Malaysian Online Journal of Educational Technology, 6*(1), 56-63.
- Deb, S., Strodl, E., & Sun, H. (2015). Academic stress, parental pressure, anxiety and mental health among Indian high school students. *International Journal of Psychology and Behavioral Science, 5*(1), 26-34.
- Donga, G., & Zindiye, S. (2018). Assessing the acceptance of mobile marketing among South African students. *Business & Social Sciences Journal, 3*(1), 46-57.
- Erdemir, M., & Tomar, H. (2019). The Influence of Time Management Behaviours before Starting General Physics Laboratory-I Experiments on Academic Achievement in the Course. *Cypriot Journal of Educational Sciences, 14*(3), 457-470.
- Hasty, L. M., Malanchini, M., Shakeshaft, N., Schofield, K., Malanchini, M., & Wang, Z. (2021). When anxiety becomes my propeller: Mental toughness moderates the relation between academic anxiety and academic avoidance. *British Journal of Educational Psychology, 91*(1), 368-390.
- Hodson, C. B., & Sander, H. A. (2017). Green urban landscapes and school-level academic performance. *Landscape and Urban Planning, 160*, 16-27.
- Kahmann, R., Ozuer, Y., Zedelius, C. M., & Bijleveld, E. (2021). Mind wandering increases linearly with text difficulty. *Psychological Research, 1-10*.
- Kanade, M. A. B., Sarwan, M. S., Said, M. P., Kadam, M. S., Dhakne, M. G., & Gore, M. P. (2021). A Study to Assess the Academic Stress and Coping Strategies used among the undergraduate nursing students from selected colleges of Pune City. *Age (years), 17*(18), 18-19.
- Kim, H. S., & Kim, H. S. (2018). Effect of a musical instrument performance program

- on emotional intelligence, anxiety, and aggression in Korean elementary school children. *Psychology of Music*, 46(3), 440-453.
- Sun, J., Dunne, M. P., Hou, X. Y., & Xu, A. Q. (2011). Educational stress scale for adolescents: development, validity, and reliability with Chinese students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 29(6), 534-546.[‡]
- Vizoso, C., Rodríguez, C., & Arias-Gundín, O. (2018). Coping, academic engagement and performance in university students. *Higher Education Research & Development*, 37(7), 1515-1529.[‡]